

vergonyant, és molt més *vergonyosa*.

Fins que a un bàrbar periodíst del temps del dictador Primo (el que no matava per fer callar, com el «Gordo», però amb el pacte de la fam impedia aprendre bé la llengua) se li acudí de parlar de «fets *vergonyants*» (per no dir *vergonyosos* com els seus prudents lectors), i alguns l'imitaren (un demagog *vergonyant* ---): quousque tandem ---; esperem que aviat se n'apagui l'eco, que ja se sent poc, i que es mantingui el respecte al tresor d'idees i distincions emmagatzemades per segles de llengua educada. Tot lo més es podrà dir «els hi feya festes *vergonyantes* o esquerpes ---» com va fer EmVilanova (*Escenes Barc.*, 81), cosa legítima, perquè aquí també es tracta d'un que no gosa mostrar gaire la seva tendresa. Quedem, doncs, que és un barbarisme grosser, de gent inculta, usar *vergonyant* amb el sentit de 'vergonyós' o 'ignominios', vilipendi més gros, si és d'un que creu parlar amb més energia, apartant-se de l'ús més general, sense mostrar altra cosa que el seu menyspreu de la llengua. *Vergonyantment*. *Vergonyança*. *Vergonyable*.

Envergonyir, *-gonyir-se* es com es deia antigament. El rei, desenganyat per la seva Dulcinea, la condemna a morir nua, d'esquena a l'amant sorprès, lligats tot un dia a la plaça dalt de la pira: «--- los dos ayments *envergonyits* ---», *Decam.* vi, § 6, 320.6; «que yo fos stat d'açò no *me n'envergonyiria*», id., *Concl.*, 627.9; i encara *envergonyir-se* allí x, § 5, 573.9f.; *envergonyida* JRoig (*Spill*, 10384); «Si a Déu placent pot ésser que yo, més que vivent miserable, sia *envergonyit*, vinga la mort sobre mi, que és lo darrer remey de tots los mals», JoMartorell (Ag. i, 26). Així els lèxics des del Busa-N. («*env.*: pudet, *verecundari*; *env. un poc*: sup-pudet; *-nyit*: *pudefactus*; *-nyiment*: *verecundia*»), *DTo.* 1647.

Encara no gosaven abolir aqueixa rancier Belv., ni tan sols el Lab. 1839-88; i hi romanen fidels els valencians: «Espanya ovira *envergonyida* / trencats corona y ceptre, brut son mantell, de fang», VtQuerol, *J. Flo.* 1878, v. 14a; altrament ja devia ser cosa rànica en el S. xvii, quan el falsificador del «Boades», a la recerca d'antigalles, no deixa d'escriure «V. se'n va veure *envergonyit* e fusqué (!) ---» (p. 50), però un altre cop se li escapa *avergonyits* (p. 90).

En fi així ho admeté Labèrnia i així ho deia tothom temps ha, com els escriptors de la Renaixença: «*avergonyida* i poruga apretà a córrer com una llebra» (Pons i Mass., *Trascant p. l. S.*, 11). No cal dir que ningú no admet sinó aquest, com fa el *Dfa*. Alguna vegada abans *esvergonyar-se*: «posat que Tito degué consentir que Sophònia degué ésser sa muller *s'esvergonyava*, e per ço dur stava», *Decam.* x, § 8, 638.25, i també hi ha «la donzella, *avergonyida*» en el *Decam.* (x, § 7, 582.13f.).

Però el que *desvergonyar-se* significava era l'invers. «Lo golós és tacany --- l'alè li put, *desvergonyat* e luxuriós ---», Eiximenis, i, 179v^o (més cita a *TACANY*); «semblant és que'l senyor d'esta ciutat e los habitants de la ciutat sien luxuriosos, e que, enaxí com los cans, *desvergonyadament* usen de luxúria»; «e aquel

és *desvergonyat* / qui ha plaer en far peccat», Llull (*Merav.*, *NCl.* ii, 124, Ag. i, 224; *Rims* ii, 10).

Després *desvergonyar* passà a la conjug. en *-ir*: *desvergonyir-se*, *-nyit*: [Busa-N., 1507; *DTo.* 1647 ---]; «com diantre havia suposat tan *desvergonyit* al bon estudiant!», Noller (*La Pap.*, 28); *desvergonyidament* [Busa-N.], *desvergonyiment* [*DTo.* 1647; Pseudo-Boades, 79]. *Desvergonya* [Busa-N.], però és testimoni suspecte [tenint el Nebr. com a model]. *Tenir poca vergonya*, ja figura en el *DTo.*, amb remissió a *desvergonyit*. *Desvirgondat*, rar i incorrecte (per encreuament amb *desviron(d)at*), potser no sense ajudar-hi el fr. *dévergondé*, cf. *vergonda* i *vergondat*, variants no inaudites en oc. antic; *devibronat* (Bolíver, *Excit.*, 157, veg. *VIBRA*).

CULTISMES: *Verecund* [Lab. 1840, *-do*]; *verecúndia* [Lab.]; *inverecund*, *-úndia*.

Reverir elegant cultisme, pres del ll. *revereri* 'mostrar reverència': «Diu la Senyora Princesa que ardimment és gran senyor, e en lo món deu ésser molt *reverit*, però que ella té per molt major e de més alt grau --- saviesa que ardimment», JoMartorell (§ 164, Ag. 348), després molt repetit pel seu simiesc afanador Galba (iv, 290, 293), però ja circulava bastant: «*reverir* e honrar: *revereri*, *celebrare*, *venerari*», JnEsteve (*LiEleg.*), i el *DAG*. n'aplega altres quatre casos en els Ss. xvi i xvii, i en el nostre ha tornat a ser bastant usat, com a expressió més elegant i simple que el feixuc *reverenciar* [*DTo.* 1647]; si bé ja en sé un cas espars en el S. xv: «fossen coneguts e *reverenciats* per la dita gent aquí ajustada», segons Gual Camarena en doc. de Val., a. 1460 (*Congr. Hi. Cor. Ar.* iv, 486). *Reverible*.

Es clar que si enfoquem el caire de l'arrelament i freqüència, al cap de colla fou i ha estat *reverència* [Llull]: «Blanquerna --- cogitava que dementre que'l prevere canta la missa, són àngels qui fan *reverència* e honor al sant sacrifici de Jesús Crist ---», *Blanq.* ii, 18.20; de nou 187.6; «Misser Napolió solia respondre a misser Matheu axí fort con él li parlava, mas de poc de tems a ensà lo conporta ab gran *reverència*», report cancelleresc de l'a. 1305 (Finke, *Acta Ar.* iii, 135). La dona cal «nodrir-l' a prompta obediència / -- / <a tota> *reverència*», Eiximenis, poema juvenil, prosificat en el *L. d. l. Dones* (*EntreDL*, 175.43). Però elles «creen --- que sien dignes de sobirana *reverència* e honor» (*Somni* iii, R. 306.4). I en redactar en prosa el *L. d. l. Dones* posà Eiximenis: «Con lo demoni no volgués per negú exir del cors --- s'i acostà un ortolà qui servava virginitat, tantost lo dyable sortí defora, faent *reverència* a l'hortolà» (cap. 31, 28r1). «La xàquera vella: / galant *reverència*, / delícia d'olors / la vella València, / tota ella tan plena de música i flors», Bernat de Rafalafena (*BSCC*). Al costat d'ell hi ha *reverent* [Belv.].

Però més antic és *reverend* de sentit passiu, d'obligació, ll. *reverendus*, abans molt confós amb aquell, quan l'ortografia no ens ajudava a distingir-les, de manera que no manca algun cas en què es digué *reverent* en lloc de *reverend*: «aquí no temem enemics ne misè-